

รายงานการปฏิบัติงานภาคสนาม สํารวจและทำทะเบียนเอกสารโบราณ
ณ หอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑสถานสุภาพไทย สถาบันบําราศนราตฺร กระทรวงสาธารณสุข
วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

การปฏิบัติงานภาคสนามสํารวจและทำทะเบียนเอกสารโบราณในครั้งนี้ สืบเนื่องมาจากการไปดูและศึกษางานของกลุ่มงานคลังข้อมูลวิชาการที่หอประวัติศาสตร์สุภาพ และหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑสถานสุภาพไทย ซึ่งภายในหอประวัติศาสตร์สุภาพได้จัดนิทรรศการถาวรเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสุภาพ อันเป็นผลมาจากการศึกษาและการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากข้อมูลในหอจดหมายเหตุฯ สุภาพ โดยมีการจัดแสดงวัตถุสิ่งของในหัวข้อต่างๆ เกี่ยวกับการแพทย์และสุขภาพ

สำหรับหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑสถานสุภาพไทย เป็นทั้งชื่อโครงการและสถานที่เก็บรักษาเอกสารจดหมายเหตุประวัติศาสตร์สุภาพ เพื่อเก็บรักษาซ่อมแซมเอกสาร และรองรับการใช้งานในด้านวิชาการสำหรับผู้ต้องการค้นคว้าวิจัย ในขณะที่ขณะนั้นคณะผู้ดำเนินงานได้พบเอกสารโบราณที่ทางหอจดหมายเหตุฯ ได้เก็บรักษาไว้ แต่ยังไม่มีการทำทะเบียนเอกสารแยกรายละเอียด โดยทางงานพัฒนาฐานข้อมูลเอกสารโบราณภาคตะวันตกได้สนใจเอกสารโบราณเหล่านี้ จึงมีความคิดที่จะเข้ามาจัดการเอกสารโบราณเหล่านี้โดยการทำทะเบียนและสำเนาดิจิทัล

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ จึงได้มีโอกาสเข้าไปสํารวจเอกสารโบราณในหอจดหมายเหตุฯ แล้วพบว่าเอกสารโบราณที่ทางหอจดหมายเหตุฯ เก็บรักษาไว้นั้น มีทั้งเอกสารจากหน่วยงานภาคประชาชนที่เป็นหมอยาพื้นบ้านบ้าง ลูกหลานของหมอยาพื้นบ้านบ้าง และเอกสารที่เป็นของหน่วยงานภาครัฐบ้าง ในเบื้องต้นนี้จึงได้สํารวจเอกสารโบราณไว้คร่าวๆ ดังนี้

1. เอกสารจากมูลนิธิสาธารณสุขมูลฐาน (มสพ.)	จำนวน ๓ กล่อง [Box Office]
2. เอกสารจากตระกูลแพทยานนท์	จำนวน ๑ กล่อง [Box Office]
3. เอกสารจากนายวิบูลย์ เข็มเฉลิม	จำนวน ๓ กล่อง [Box Office]
4. เอกสารจากพระครูอุปการพัฒนกิจ (หลวงพ่อบุญ อากาศโร)	จำนวน ๓ เล่ม
5. เอกสารจากนายทองอ่อน สิทธิไกรพงษ์	จำนวน ๓ กล่อง [Box Office]

ในการนี้ทางงานพัฒนาฐานข้อมูลฯ ได้สํารวจเอกสารโบราณในส่วนของมูลนิธิสาธารณสุขมูลฐานแล้วพบว่าเอกสารมีทั้งประเภทใบลานขนาดยาว และใบลานขนาดสั้น สมุดไทยขาว สมุดไทยดำ กระดาษฝรั่ง ซึ่งบันทึกด้วยอักษรต่างๆ เช่น อักษรไทย อักษรธรรมอีสาน อักษรธรรมล้านนา เป็นต้น ส่วนเนื้อหาในเอกสารโบราณส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับตำราเวชศาสตร์ จากนั้นจึงได้ทำทะเบียนเอกสารโบราณประเภทใบลานขนาดสั้นไว้จำนวน ๑๔ ทะเบียน บันทึกด้วยอักษรไทย อักษรขอมไทย ภาษาไทย และภาษาบาลี โดยสํารวจชื่อเรื่องเบื้องต้นได้ดังนี้

๑. NHA001-001 ตำราลมกระษัย, ตำราแก้ริดสีดวงเลือด
๒. NHA001-002 ตำรายาและตำราไสยศาสตร์
๓. NHA001-003 ตำราน้ำมันต์หลวงพ่อดำโรงน้ำ (ระบุ พศ. ที่สร้าง คือ พ.ศ. ๒๔๕๖ ปีมะเมีย)
๔. NHA001-004 ตำราโหราศาสตร์
๕. NHA001-005 ตำรายาทราง
๖. NHA001-006 ตำรายาตา
๗. NHA001-007 คัมภีร์อดีตสาร

๘. NHA001-008 คัมภีร์มรณญาณสูตร (ระบุ พศ. ที่สร้าง คือ พ.ศ. ๒๔๖๒)
๙. NHA001-009 คัมภีร์ลมหัมพุกอัมพาท
๑๐. NHA001-010 พระนิพพานสูตร (มีร่องรอยการจารตัวอักษรแต่ไม่ได้ลงหมึกไว้)
๑๑. NHA001-011 คัมภีร์ปฐมจินดา
๑๒. NHA001-012 ตำรายา
๑๓. NHA001-013 ตำราไสยศาสตร์
๑๔. NHA001-014 คัมภีร์ปฐมจินดาว่าด้วยครรรภ์รักษา

เอกสารโบราณที่หोजดหมายเหตุและพิพิธภันท์สุขภาพไทยมีความน่าสนใจตรงที่ส่วนใหญ่เป็นเอกสารที่ได้จากหน่วยงานภาคประชาชนหรือของส่วนบุคคล โดยจะพบเนื้อหาเรื่องราวของเอกสารที่แตกต่างไปจากเอกสารโบราณที่พบในวัด โดยเฉพาะการพบใบลานขนาดสั้น(ลานก้อม) ที่นิยมใช้บันทึกเรื่องเกี่ยวกับทางโลกอย่างพวกตำราประเภทต่างๆ เช่น ตำราเวชศาสตร์ ตำราโหราศาสตร์ ตำราไสยศาสตร์ ซึ่งเนื้อหาจำพวกนี้ไม่นิยมที่จะบันทึกลงในใบลานขนาดยาวที่ถือว่าเป็นขนาดปกติ ใบลานขนาดยาวนี้มักจะบันทึกเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา เช่น พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ นิพพานสูตร บทสวดมนต์ต่างๆ เป็นต้น

นอกจากนี้เอกสารที่พบส่วนใหญ่ก็เป็นเอกสารในหมวดตำราเวชศาสตร์ มีทั้งคัมภีร์ปฐมจินดา(ตำราแพทย์แผนไทยที่ว่าด้วยเรื่อง แม่และเด็ก) ตำรายาตา(ตำรายาที่ใช้รักษาโรคที่เกี่ยวกับตา) ตำรายาตรง(ตำรายาที่ใช้รักษาโรคซาง) คัมภีร์ลมหัมพุกอัมพาท(ตำรายาแก้โรคลมที่ทำให้เกิดอัมพุกอัมพาท) คัมภีร์อติสาร(ตำรายาที่อธิบายกลุ่มอาการโรคในระบบทางเดินอาหาร และสูตรยาสมุนไพรที่ใช้รักษา) คัมภีร์มรณญาณสูตร(คัมภีร์ว่าด้วยเรื่องลางบอกเหตุก่อนตาย)

ตำราเวชศาสตร์เหล่านี้ถือเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพร ระบบการคิดเกี่ยวกับการหาสาเหตุของอาการป่วย คติความเชื่อต่างๆ ของบรรพบุรุษเราที่นำมาผสมผสานวิธีใช้ เพื่อต่อสู้กับโรคร้ายต่างๆ ในอดีต เรียกได้ว่าแทบจะทุกโรคที่เกิดขึ้นกับร่างกายมนุษย์เลยก็ว่าได้ เพียงแต่ในยุคที่มีการเข้ามาของยาฝรั่ง หรือการรักษาแผนปัจจุบัน คนไทยจึงขาดการส่งทอดภูมิปัญญาไป ทำให้ความรู้เหล่านี้ค่อยๆ เลือนหายไปจากสังคมไทย

อย่างไรก็ดี ปัจจุบัน หลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้ตื่นตัวและเห็นคุณค่าของการแพทย์แผนไทยนี้มาก มีการฟื้นฟูองค์ความรู้ต่างๆ ที่อยู่ในเอกสารตำรายา และนำมาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าในหลายๆ ที่ได้ให้นักภาษาโบราณเข้าไปอบรมเรื่องการอ่านเอกสารโบราณที่เป็นตำรายาให้กับเจ้าหน้าที่ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเอกสารตำรายาได้ด้วยตนเอง นอกจากองค์ความรู้เกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยแล้ว ยังมีการถอดองค์ความรู้จากเกี่ยวกับคติความเชื่อ โลกทัศน์ต่างๆ เกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยของคนไทยในอดีต ซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้จะเป็นส่วนช่วยเติมเต็มให้กับภาพของสังคม-วัฒนธรรมไทยให้เด่นชัดยิ่งขึ้น



หอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์สุขภาพไทย สถาบันบำราศนราดูร



การตรวจสอบเอกสารตำรายา .โบลานขนาดสั้น



การทำทะเบียนเอกสารสำร่ายของมูลนิธิสารานุกรมสุพรรณภูมิ

รายนามผู้ปฏิบัติงานสำรวจและทำทะเบียนเอกสารโบราณ

- | | |
|------------------------------|-------------------------------------|
| ๑. นายตอกรัก พยัคศรี | นักวิชาการ |
| ๒. นางสาวนพวรรณ ภัทรมูล | นักวิชาการ |
| ๓. นางสาวนิตา เขยกลิ่น | เจ้าหน้าที่ฐานข้อมูล |
| ๔. นางสาวมณฑนา เพ็ชรคง | เจ้าหน้าที่ประสานงานงานวิชาการ |
| ๕. นายชีวิสิทธิ์ บุญยเกียรติ | ผู้ประสานงาน |
| ๖. นางสาวจิตติภรณ์ ศรีเพ็ง | นักศึกษาฝึกงาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม |
| ๗. นายชูเกียรติ นมะหุด | พนักงานขับรถ |